

sebbségi olvasót, hogy „ismerje azokat a korlátokat, amelyek között mozognia kell, de ki is használja hiánytalanul azokat lehetőségeket, amelyek e korlátokon belül a rendelkezésére állanak.“ Történelmi ábrándozás helyett az új népkönyv a *mai helyzet* reális vállalását hirdeti — s ez a valóság hirdetés feirántja szemünket azokra az új történelmi feladatokra is, amelyekkel „a dunai népek valóban békés és minden nemzeti-népi kulturára egyaránt hasznos együttélése biztosítható.“

Meg kell emlékeznünk a kézikönyv, mint ezidei első kísérlet, szembeötlő fogyatékoságairól is. Bizonyára a *Vásárhelyi Találkozó* szelleme érvényesül abban a jelenségben, hogy a munkásság ügyéről hivatott tollú munkásiró, *Nagy István*, értekezik, a munkásság szakszervezeteire, vonatkozólag azonban semminemű gyakorlati utmutatást nem találunk. Bár *Petrovay Tibor* szövetkezeti cikkét példaadó szervezeti rész egészíti ki, *Teleki Adám* mezőgazdasági s *Szabó Béni* kisipari irányadását már nem követi hasonló kiegészítés. Így a gyakorlatiasság legszebb szándéka is visszakanyarodik a hagyományos dikciózáshoz.

Az évkönyv reális és demokratikus kisebbségpolitikai elgondolását az irodalmi anyag összeválogatása sem követi kellő következetességgel. *Szentimrei Jenő* átfogó erdélyi magyar irodalomtörténete, *Kádár Imre* pontokba foglalt, velős mondanivalója az erdélyi magyar színjátszásról s a képzőművészet és zenei élet népszerű ismertetései bevezetik ugyan a legszélesebb olvasóközönséget erdélyi magyar szellemiségünk eleddig óvatosan elrekesztett kérdéseire, a feleslegesen külön gyűjtőcím alá tagolt novellák, karcolatok és versek azonban véletlenszerű összeállításukkal nem adnak teljes képet az erdélyi magyar írás kialakuló helyzetismertéről s erősödő népi felelősségéről. Pedig úgy érezzük, hogy éppen az Erdélyi Magyar Évkönyv lehet az a fórum, ahol a valóságból merítő erdélyi magyar író népi mondanivalójával — népéhez talál. (*Balogh Edgár*)

B I R Á L A T O K

ZAVAROK A NŐ SZERELMI ÉLETÉBEN

(Dr. Kulcsár István könyve)

E könyv megbeszélése túlhaladja oldalainak kereteit. Lényegében a frigiditás problémájával foglalkozik, s ennek vizsgálata kiválóan orvostudományi környezetet tételez fel. S ha mégis szóvátesszük, csak azért, mivel a „hideg“ nő típusa túl az egyénlélektani adottságon, oly jelenség, melynek kórokozó gyökerei mélyen a társadalmi lét talajába nyulnak. A nő szerelmi életének zavarai közül kiválóan a frigiditás játszik vezető szerepet. Elterjedettsége rendkívüli arányú. *Reich*, *Hodann*, stb. statisztikái szerint a nők túlnyomó hányadánál áll fenn. Ezek a szerzők figyelmzettettek a szexuális élet zavarainak társadalmi hátterére, továbbfejlesztve Freud utmutatásait. Kulcsár könyve monografikusan öleli fel a témát. Az első rész a nő nemi élettant ismerteti, s az élettani tényekkel párhuzamosan felvázolja a mélylélektan idevágó leleteit is. Igen szerencsésen és szemléltetően ábrázolja a biológia és a pszichikum funkcionális egységét s kölcsönhatásaikat. A könyv alapvető témája: a frigiditás

vizsgálata. Igen helyesen különböztet a libido- és orgazmushiány, mint a frigiditás két eltérő tünetnycsoportja között. Megállapítja, hogy a frigiditás nem egységes kórforma, hanem különböző testi és lelki működészavarok, fejlődési rendellenességek, helyi sérülések, stb okozta tünetcsoport, amelyre két működéskiesés, illetve csökkenés, a közeledés és a orgazmus (gyönyör) zavara jellemző. Abban viszont nem értünk egyet a szerzővel, hogy orgazmus alatt a jelenség fiziológiai reflexfolyamatát érti s nem az azt kísérő szubjektív élményt. Szerintünk egyedüli ismérv: az egyén *szubjektív* eszmélése. Aki az orgazmust nem éli át, az *valóságosan* frigid, tekintet nélkül arra, hogy minő reflexfolyamatok zajlanak le szervezetében. A kezelés módját befolyásolhatja ez az ellentmondás, de magát a frigiditás jelenvalóságát nem alterálja.

Nem vág ide, hogy a frigiditás, pontosabban az orgazmushiány, szerkezeti okait nyomon kövessük, éppoly kevésbé a koitusz módjának vele való összefüggését. Ami viszont a frigiditás és masztubáció (önkielégülés) vonatkozásait illeti, ellentmondunk a szerző állításának, mely szerint „a fiziológias korban úzött maszturbáció talán inkább előkészítője a későbbi nemi életnek.“ Az ebben a korban úzött klitoriszaszturbáció gyakori rögzülése — amit a szerző is elismer — egyik legfontosabb kategóriája — mert leggyakoribb — az orgazmushiánynak. Freud maga kiemeli hogy a nő libidófejlődésében az aktív klitorisz (csikló) fázist — amelyen erotikája gyakran rögzül — fel kell váltania a passzív vaginális állapotnak, s az az átmenet, amely kontrer változást jelent, éppenséggel nem spontán és gyakran megtorpan.

Azonkívül a nő pszichoszexuális fejlődését az is bonyolódottá teszi, hogy nála a kasztrációs komplexumot követi az ódipus komplexum felmerülése, amelynek leépítése nála fáraságosabb folyamat, mint a fiugyermeknél, akinél a sorrend éppen megfordított. De ezt csak mellékesen. Mindenesetre az a meggyőződésünk, hogy a normális, uterovaginális orgazmus gyakori hiánya a nőknél az esetek tulnyomó többségében a klitorisz fokon rögzült erotikával függ össze. Szinte valamennyi anorgazmiás nőnél fellelhető a klitoriszos maszturbáció emléke, miként a normálorgazmusnál erre még nem bukkantam. Ez a tény mindenesetre gondolkodóbaejtő, s felveti a probléma elméleti lehetőségét bizonyos frigiditáscsoportok élet-tani megalapozottsága fölött. Egyetértünk a szerzővel abban, hogy a *lelki* eredetű frigiditásban döntő jelentőségű az uralkodó erkölcsi felfogás, amelynek egyénlélektani reflexei elvitathatatlanok. A család, s általában a nevelő környezet nemi erkölce, még inkább ideológiája, — amely éppen a leánygyermekkel szemben elfojtó — kiváltó oka lehet a nő nemi érzéketlenségének. Ez mindennapos analitikus észlelet. Azt is elfogadjuk, hogy a frigiditásnak *értelme* van, indulati magatartás kifejezője, valósággal elhárító képződmény akár a nő saját neme, akár a másik nemmel szemben. A frigiditás megelőzése a szerző szerint lényegileg összefügg a szülők magatartásával a gyermeki nemiséggel szemben, mivel az erőszakos beavatkozás a gyermek fiziológias, infantilis onániájának elfojtására épp az ellenkező hatást válthatja ki s csak büntudatot és kasztrációs félelmet eredményezhet. Azontul döntő fontosságú tényezőnek tartja a nemek különböző értékelését. A fiugyermek divó és manifesztált tulértékelése a leánygyermek rovására, csak fokozza ennek amugy is, anatómiailag jellegzett megrövidítettségét (péniszhíány) s ennek visszahatásaként „a leány nőiességének társadalmi szerepével együtt az erotikusat és biológiai is elutasítja.“

A frigiditás gyógyítása nem tartozik ide. A szerző terápiais optimiz-

musa irigylésreméltó. A könyv — függelékben — a frigiditás szociológiájával is foglalkozik. Megállapítja, hogy a mai férfi-jogu vagy férfi-előjogu társadalomban „a mai nő a *férfi fantáziájának terméke*“. A mai férfi — a civilizáció tipusáról van mindig szó — „nemi ösztöne ketté hasadt égi és földi szerelemre.“ A mai nemi ideológia két élesen szembenálló erotikus életformát ismer el, mi több tenyészt ki a családban; az anya Madonna eszményét, s a csak nemi lény, az objektummá alacsonyított prostituált példáját.

E kétféle női típust a társadalom intézményesen is rendszeresítette az aszkétikus családi élet és a prostitúció formájában. Ennek megfelelően „a férj felesége frigiditását természetesnek tartja...“ S hogy a nő elnyerje a férfi tetszését, le mond nemi gyönyöréről. Lehet, sőt bizonyos, hogy vannak ilyen szélsőséges esetek, de mint tipikus helyzetek, ezt a beállítást tulhajtottnak tartom. „A nő — mondja a szerző — társadalmunkban annyira függő szerepre kárhoztatott, hogy nagy részük elfogadja az uralkodó férfirend kívánalmát. (A nemi érzéketlenséget). „Aki pedig nem fogadja el, s fellázad ellene, éppen ezáltal válik frigidé. Női társadalmi szerepével együtt az erotikusat is elveti, a *noncooperation* harcmódját választja.“ A társadalmi harc és a frigiditás a nő tiltakozásának csak *egyik* módja. Az európai individualista kultúra, a kereszténység, mely a nőnek is önálló lelket adott, elítéli nemiségét. „A *frigiditás eredete ott kezdődik, ahol az egyéni lélek*“. Időbeli jelentkezése egybeszik öntudatra ébredésével, — véli a szerző. Ezek a megállapítások meglepők és részben nyilván helytállóak is, kivált ami a kereszténység aszkézisét illeti a testiség jogainak elfojtásában; de a szerző apodiktikus fogalmazásában nem tudjuk magunkévá tenni. A frigiditás *nincs* kötve a nő társadalmi öntudatra ébredéséhez. Évekkel ezelőtt a szexuálreform világkongresszusán hallhattuk egy a lappok földjén élő szexuológiával foglalkozó kutató beszámolóját, hogy a lapp nők tulnyomó része frigid; ez valósággal a normáltípus... A szerző szerint „a nő erotikus gyönyörmegtadadásának végső oka az uralkodó férfi nem pszichológiájában, még tovább: az azt meghatározó társadalmi szerkezetben rejlik“. Ezek a szavak tul a megállapításon, a társadalmi változás szükségére mutatnak, amelyben megszűnnek a nő emberi és erotikus egyéniségét lefojtó természetellenes gátlások. És ebben a távlatban korszakunk történései a földkerekség egyhatodán e vonatkozásban is változást kell, hogy jelentsenek.

Kulcsár István könyve komoly, lelkiismeretes, elmélyedt munka, amely a szexuológus számára is gyarapodást jelent. (*Neufeld Béla*)

EGY SZLOVÁK EÖTVÖS JÓZSEF-MONOGRÁFIA. Egy komoly, tekintélyes külsejű 250 oldalas munkáról van szó, az első Eötvös-tanulmányról, mely szláv nyelven jelenik meg. A könyv írója: *Alzbeta Göllnerová*, a pozsonyi áll. magyar reálgimnázium tanárnője, akiről az a hír járja, hogy a Bujnák Pál dr. halála óta csak helyettesítéssel ellátott magyar katedrát fogja megkapni a pozsonyi Komensky-egyetemen. A mű egyébként Göllnerová első nagyobb önálló munkája. A fiatal szlovák irodalomtörténész eddig csak Mikszáth szlovák regényhőseiről irt egy kisebb s kissé egyoldalú szempontú tanulmányt, viszont a szlovák, illetve a csehszlovák történettudományban Göllnerovát egy nagyobb értekezéssel tartják számon, melyet néhány évvel ezelőtt Beszfercebánya és Középszlovánszko reformációjáról irt. Göllnerová azonkívül ismeretes néhány magyar szépirodalmi mű cseh és szlovák fordításáról. Lefordította csehre (*Jarmila Zikmundová*-val együtt) Szabó Dezső hatalmas regény-pamflett-